

על הטבלה ושחרור ברומן "סטלה מאריס" לאליאס ח'ורי

ח'אלד פוראני

אינני יודע אם לכך שאף אליאס ח'ורי, במודע או שלא במודע, כשכתב את הפרק השני של הרומן שלו **סטלה מאריס**, אך אני סבור שהוא מספק שם פרשנות שובת לב לפסוק הקוראני "ויצרנו כל חי מן המים? הלא יאמינו?".¹ פרשנות משוערת זו נמסרת בסיפור, ולא סתם סיפור, אלא סיפור מופלא. בכך הוא מזכיר לנו במיומנות אין-סופית את הקשר ההדוק בין שתי המלאכות – הפרשנות והסיפור. הוא, כלומר אליאס ח'ורי, מאיר לנו בסיפורו את התגלויותיו של פסוק זה בחיפה ובגאוגרפיה שלה, בפלסטין על שסעיה, ובאדם ובשאלת חירותו, כאילו הוא אומר לך: הֲיִינוּ בחיפה כדי לדעת מי הייתם ומי אתם עשויים להיות.

כשקוראים את מה שח'ורי טווה כאן על חיפה הסמוכה לים, המעופפת כיונה לבנה על פני הים, אנו מוצאים את עצמנו מול סיפור של מים, או סיפור המסופר באמצעות המים, או מוטב: סיפור מימי. סיפור מימי שדרכו אפשר לשמוע על נשמה, על גוף, על חיים, על מוות ועל התחדשות האדם. הרי מפי האוסתאד נעים אלקייסי, המורה לטבע בבית הספר אלמטראן בחיפה – "גבר בודד ומתבודד אשר בית הספר היווה את תמצית חייו, ובו בילה את מרבית זמנו"² – אנחנו למדים שהאדם עשוי מים, וכי המים הם נשמת האדם, הוא יוצא מהם עם היוולדו ויורד מגן העדן של המים אשר ברחם האם אל ארץ החיים, והמים מתייבשים ממנו עם מותו. ובין חייו למותו יש שהוא מוצא במים את טבילתו, היא חירותו, כי הרי הוא טובל במים כדי לפרוץ לעצמו דרך אל ההתחדשות והחירות, כשם שמטהו של משה עליו השלום קרע את הים למען בני ישראל. ואם גטו לוד ודמעותיו הם הטבילה הראשונה של בני פלסטין הנוצרים והמוסלמים, אשר הלכו, ועודם הולכים, בדרך הוויה דולורוזה של הנכבה, האם חיפה – מרפסת האלוהים – נועדה להציג טבילה חדשה לכל בני הארץ הזאת, אפילו לאדם הקרוי בסיפור אדם?

אולם ח'ורי, הבוחן את עצמו תמיד, אינו מסיים את "הסיפור המימי" מבלי שיבקר את עצמו. לכן אל מול הרומנטיות, ואולי הרוחניות, של האוסתאד נעים, המספר מעמיד בפנינו באירוניה את הראליות של המשורר בהווה הפוליטי שלו. הכוונה כאן

1 הקוראן, תרגם אורי רובין (תל אביב: אוניברסיטת תל אביב, 2016), 31:21.

2 אליאס ח'ורי, **סטלה מאריס**, תרגם מערבית: יהודה שנהב-שהרבני (ראשון לציון: ידיעות ספרים ומכון ון-ליר בירושלים, 2019), 26.

היא לבן החוף של עזה, המשורר מְעִין בְּסִיסוֹ, החולק על עמדתו של האוסתאד' נעים וסבור שהעולם שבו אנו חיים מביא עימו מטה דיכוי ולא חירות. כאילו הוא אומר שמי שהשתחרר אתמול היה לפרעה של היום! אלא אם כן יש מים המחדשים את בן האדם, כפי שקרה לְאָדָם בחיפה, כאשר "מתחת לגשם השוטף, נדמה היה לו שהוא הופך לאדם החדש".³

אגב ביקורת, מוטב היה אילו היה ח'ורי עצמו מצליח להשתחרר ממלכודת עלילתית שסופר בשיעור קומתו לא ראוי שייפול בה. בתשובה לשאלתו של אדם "מדוע המוסלמים אינם עוברים הטבלה";⁴ כמו הנוצרים, מנאל, אימו של אדם, מסבירה לו שהצופים ראו בדמעות ישמעאל עליו השלום את המקבילה לטבילת יוחנן (יחיא). בנוסחה זו נופל ידידנו ח'ורי בפח התפיסה המערבית הרווחת הרואה באסלאם בבואה חסרה של הנצרות, בבואה שהצופיות משלימה אותה.

כידוע, בדמיון המערבי הקונבנציונאלי הצופיות היא כל מה שאפשר "לעכל" מהאסלאם. אולם אילו היה הסופר מהרהר לעומק בפרשת המים והשחרור – מעבר לשימוש בתפיסה המוכרת שהצופיות היא "אחות" של הנצרות, תפיסה המוחקת את האסלאם – הוא היה מגלה את הקשר העמוק בין האסלאם לנצרות, ובין שלוש הדתות האברהמיות בכלל, הבא לידי ביטוי בוּצ'וּא (وُضوء), הוא הרחצה הקודמת לתפילה אצל המוסלמים, המקבילה למנהגי ההיטהרות לפני תפילה ביהדות. הלא מוסלמי או המוסלמי משתחררים מאפלת החיים או שגרתם אל אור התפילה דרך הוּצ'וּא, ועל ידי השטיפה במים מתחדשים האיברים, אלו הגלויים ואלו המוצנעים.

לסיים, אני מברך את חיפה על שמצאה באליאס ח'ורי מספר לסיפוריה. הרחק מהמתחזים והמְבִיטִים שייבשו את מי פלסטין מחיפה, הוא מגיע כדי "להטביל" את חיפה מחדש במי פלסטין, כדי שתהיה מרפסת סאליה עולים כל בני האדם.

תרגמה מערבית: הודא אבו מוך
עריכת תרגום: ורד קיסר

3 שם, 28
4 שם, 27